»ŽIV SPOMIN NA DELO IN PRIZADEVANJA ČLOVEKA, KI GA JE KOVALA NAŠA REVOLUCIJA IN S KATERO JE TUDI ON SAM KOVAL NJENO BOGATO POSLANSTVO!«

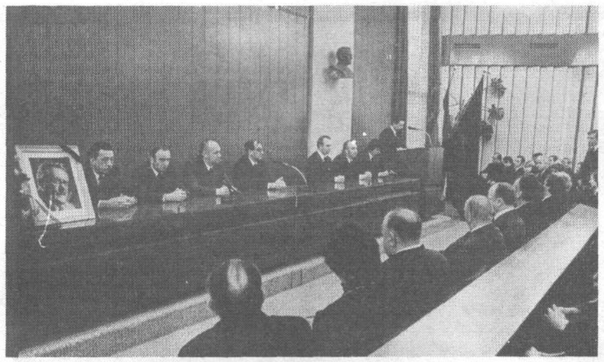

»Ločiti smo se morali od njega. Trpko je bilo to dejstvo, ko je misel nanesla nanj.« Z osrednje komemoracije, ki je bila v nedeljo 11. februarja v veliki dvorani občinske skupščine

»Zastali so stroji, zastala je beseda«. Posnetek z žalne seje v Tobačni tovarni, kjer je delala tudi mati pokojnega Edvarda Kardelja

»Z molkom in tišino smo se poklonili junaku socialističnega dela« . Posnetek iz krajevne skupnosti Barje

V tej (danes prenovljeni) hiši na Opekarski cesti v Trnovem se je pred 69 leti rodil Edvard Kardelj in na okolico ga je vezalo mnogo mladostnih spominov

Z zastrtimi besedami na ustih, s solzami iskrenosti v očeh se v tem turobnem februarskem jutru soočamo z minljivostjo življenja ideologa naše polpretekle in sedanje revolucionarnosti, z neusmiljenim dejstvom smrti našega dragega tovariša Edvarda Kardelja — Krištofa.

Težko in skorajda nemogoče je v trenutkih naše globoke žalosti strniti misli o edinstveni, revolucionarni, bojeviti smeli, pretehtani, neomajni in ustvarjalni poti človeka kot je bil Edvard Kardelj — član predsedstva CK ZKJ in predsedstva SFRJ, narodnega heroja, junaka socialističnega dela

Rojen je bil v Ljubljani pred 69 leti v napredni delavski družini, prežeti s trdno utemeljenimi in v življenju prekaljenimi spoznanji. In prav tu se je tovariš Edvard Kardelj navzel prvih misli in akcije v iskanju poti, ki naj bi osvobodila delovnega človeka vseh spon zatiranje, mu omogočila pogoje in možnosti osvobajanja, mu nudila vsestransko ustvarjalnost. Dejavnost matere — delavke v Tobačni tovarni Ljubljana in očeta — člana socialdemokratske stranke ter njemu lastna intuitivnost in spoznanje sta ga vodila v zametke enkratnih in globokih doumljivih nasprotij vsemu obstoječemu. Kot 16-letnika ga srečamo v prvih vrstah SKOJ, v prvih vrstah nasprotovanja zloglasni ORJUNI, leta 1927 v članstvu mestnega komiteja SKOJ za Ljubljano in leto dni kasneje v vrstah komunistične partije Jugoslavije. Prav v tem času pa se pojavijo njegovi prvi kritični zapisi v listu SKOJ — Mladini. Natanko pred 50 leti je okusil svoj prvi zapor v Ljubljani, po ilegalnem delovanju v Beogradu še zloglasno Glavnjačo, kmalu nato pa so mu oblasti prisodile še dve leti strogega zapora v Požarevcu.

Po obnovljenem delovanju pokrajinske organizacije KPJ, se leta 1934 prvič sreča na pokrajinski konferenci KPJ, ki je bila v Medvodah, s tovarišem Titom. »Tito je name naredil močan vtis, zlasti zato, ker se je tako močno razlikoval od vrste drugih ljudi, ki so takrat prihajali v Slovenijo. Njegove misli so bile globoke in preproste, ko je skupaj z nami pretresal našo situacijo in nam s svojimi bogatimi izkušnjami pomagal do skupnih, odločnejših in boljših sklepov.« S temi besedami je podčrtal to srečanje pokojni tovariš Edvard Kardelj.

Študijska leta v Sovjetski zvezi so ga oplemenitila z ideologijo Leninove misli. Bil je bogatejši za dognana spoznanja, ki jih je v svojem ilegalnem političnem delovanju vnašal povsod, tako v Beogradu, kot v Ljubljani. V trenutkih napada Nemčije na Jugoslavijo ga najdemo v vrstah politično organizirane vstaje naših narodov, nato skupaj z Borisom Kidričem pri pripravah na ustanovitev OF slovenskega naroda, zatem na osvobojenem ozemlju v Srbiji, aktivno deluje v Vrhovnem štabu in se s posebnimi nalogami vrača v Slovenijo.

V letih najhujše vojne vihre, ob rojstvu naše državotvornosti je bil na drugem zasedanju AVNOJ imenovan za podpredsednika nacionalnega komiteja narodne osvoboditve Jugoslavije. Neposredno po osvoboditvi Beograda in konstituiranju nacionalnega komiteja v vladi, je bil imenovan za podpredsednika vlade. To je obdobje, ki je trdno povezano z njegovim pionirskim delom pri izgrajevanju državnega sistema na osnovi lokalnih odborov in zasnove federacije jugoslovanskih narodov. S tem je bilo povezano zahtevno in odgovorno delo, ki mu je bilo zaupano pri pripravi prve ustave FLRJ. S položaja predsednika zvezne kontrolne komisije je bil leta 1948 imenovan za zunanjega ministra in predsednika zveznega komiteja za zakonodajo.

Pričeta naloga pri izgrajevanju narodne oblasti je bila pravzaprav tista poverjena naloga, ki jo je sprejel kot dolžnost, kot smoter in cilj svojega življenja, kot dolg in obveznost do skupnosti jugoslovanskih narodov in narodnosti, kot jasno smer naše in predvsem začrtane poti v socializem. Le-tega je v svojih številnih, domala nepreštetih delih, v teoriji naše preteklosti, sedanjosti in bodočnosti, opredeljeval s sledečimi besedami: »Na socializem ne gledam kot na obliko neke idealne družbe, ki si jo je v svoji glavi zamislil nek ideolog, ampak kot na objektivno pogojen zgodovinski proces v razvoju družbenoekonomskih odnosov med ljudmi. Prav s stališča družbenoekonomskih odnosov med ljudmi je socializem zgodovinska epoha, v kateri se človek — na temelju svojega samoupravnega položaja v združenem delu oziroma socialističnih proizvajalnih odnosov in v vseh oblikah upravljanja s svojimi interesi — osvobaja. Socializem in socialistično samoupravljanje ustvarjata pogoje, da svoboda človeka vse bolj postaja svoboda ustvarjalca, ki v vse večji meri razpolaga s pogoji, sredstvi in rezultati svojega dela, ki na tej osnovi prevzema odgovornost do enakih pravic drugega človeka in s tem neposredno vpliva na vsa področja družbenega upravljanja.«

Z opredelitvami te definicije pa lahko povežemo vse tiste zgodovinske, neizpodbitne odločujoče sklepe, zbrane v mislih Edvarda Kardelja, ki jih je izrekel neposredno po ustanovitvi KPS, v aprilskih dneh leta 1937 na Čebinah: »Ni bil namen kongresa, da bi uvajal kakšne načelne spremembe glede na razredno in nacionalno vlogo komunistične partije na Slovenskem, kajti le-ta ni bila ustanovljena leta 1937, ampak je ob ustanovnem kongresu že imela za seboj dve desetletji hudih bojev, uspehov in porazov, začetnih otroških bolezni in anomalij, pa tudi odločnih revolucionarnih odločitev ter idejnih in političnih vzponov.«

Močna, enkratna in preudarna je bila osebnost tovariša Edvarda Kardelja. Odločnost te osebnosti poudarja neizpodbitna, dosledna in v toku življenja in akcije prisotna pot izgrajevanja naše Komunistične partije oziroma Zveze komunistov.

Leta 1948 se Edvard Kardelj — Krištof, član politbiroja CK KPJ, sooča z zgodovinsko odgovorno situacijo v času mračnega, a odločnega in zgodovinsko potrjenega spora z Informbirojem, ko se je bilo potrebno zelo odločno in vztrajno bojevati za ohranitev tez marksizma in leninizma, o odnosih med komunističnimi partijami in socialističnimi deželami. Tudi zgodovinski V. kongres jugoslovanskih komunistov, ki je ob dosledni aktivnosti slehernega člana KPJ ocenil stanje in politične razmere časa, v katerem je potekal, je bil zaradi tvornega angažiranja močno povezan z njegovim imenom.

Skorajda je nemogoče razdvajati njegov lik, prizadevanja in neprecenljivo delo z vsem, kar je zapisano v analih naše družbene graditve, v razvoju delavskega gibanja, še več, v vsem kar je danes resničnost, za kar se v vsakodnevnem življenju odločamo, kar gradimo skupaj in česar rezultate uživamo!

Sprejemanje nove Ustave SFRJ leta 1963, ustavnih amandmajev 1971 in Ustave SFRJ leta 1974, zakona delovnih ljudi — zakona o združenem delu, vrsta precizno argumentiranih in na zgodovinskih spoznanjih opredeljenih, preizkušenih in za življenje uresničljivih smeri političnega razvoja — to, so morda lahko le njegova družbeno najpomembnejša snovanja, vsekakor pa še zdaleč ne vsa iz neizčrpne zakladnice razmišljanj človeka, kot je bil tovariš Edvard Kardelj.

Morda najpomembnejše ostaja tisto, kar lahko dnevno ocenjujemo, s čimer se srečujemo — z razvojem našega samoupravnega socialističnega sistema, z izvajanjem živih delegatskih odnosov, z vsem, kar ponazarja naše akcije.

Prav o tem je Edvard Kardelj spregovoril že novembra 1946 na zasedanju ustavodajne skupščine Ljudske republike Slovenije. Spomnimo se še njegovih besed: »Široke ljudske množice je mogoče aktivirati v borbi tedaj, kadar so jim jasne perspektive te borbe, naukov preteklosti in borbe ne smemo nikoli pozabiti, če hočemo, da nam bodo jasne za prihodnost, ko bomo izgrajevali tak dom, v katerem bo dovolj kruha in sreče za vsakega delovnega človeka!«

Pri osebnem odločanju, kar smo imeli že nič kolikokrat priložnost tudi slišati in prebrati, ga je vodil pravzaprav nek tretji vidik, tako ga je označeval sam, ki ga je znal na zelo plastičen in nazoren način predstaviti na primeru nacionalnega vprašanja. Dogodki so potrdili njegovo temeljno tezo, ki jo je zagovarjal v razvoju slovenskega narodnega vprašanja, namreč, da si slovenski narod lahko zagotovi varno prihodnost samo, če se bo v boju za svoj obstoj in za svoj enakopravni položaj med narodi znal opreti na najbolj napredne družbene sile slovenske in jugoslovanske družbe in v sodobnem svetu nasploh.

Paleta delovanja pokojnega tovariša Edvarda Kardelja kot vodilnega ideologa naše jugoslovanske, revolucionarne stvarnosti pa je bila v neopisano veliki meri obrnjena tudi k prizadevanjem za mir v svetu, za suverenost slehernega naroda, za enakopravno in prijateljsko sodelovanje, za popuščanje napetosti v svetu. Mnogokrat je opozarjal na tako kruto prisotna dejstva sodobnega sveta, kot so imperialistične težnje za ekonomsko in politično podrejanje narodov, z namenom prisvajanja tujega naravnega bogastva in presežnega dela ali pa s političnim ciljem, da se spremeni razmerje moči v odnosih med velikimi silami — torej viri mednarodnih nasprotij. Prav tem težnjam se po robu postavlja gibanje, ki temelji na politiki neuvrščanja. In kot je dejal Edvard Kardelj, je prav v tem družbenozgodovinski pomen in moč tega gibanja, saj politika neuvrščenja pomeni boj za neodvisnost in enakopravnost vseh narodov, malih in velikih, boj proti ekonomskemu in političnemu zatiranju ter podrejanju narodov.

Revolucionarna usmeritev naše partije je bila vselej in predvsem odvisna od njenega odnosa do delavskega razreda, od vpliva delavstva na partijsko politiko, od tega, koliko je skrbela za družbeni položaj delavskega razreda in za uresničevanje njegovih interesov. In taka, kot je bila usmeritev naše partije, je bilo tudi neprecenljivo delo tovariša Edvarda Kardelja. V zadnji študiji, ki je danes dobro poznana slehernemu delavcu in občanu — Smereh razvoja političnega sistema socialističnega samoupravljanja, namreč jasno in razumljivo razgrinja, v čem je socialistična in demokratična ustvarjalna sila družbe. Vsekakor po njegovi ugotovitvi je sila v subjektivnem faktorju, s katerim pa ne razumemo samo Zveze komunistov in drugih družbenopolitičnih organizacij, ampak tudi vse tiste družbene organizacije raznovrstnega tipa, ki imajo svoj interes in vpliv v družbenih odnosih in ki na različne načine vplivajo na družbeno zavest in na reševanje družbenih problemov. Prav ta vplivna vloga je nujna zato, ker družba ni sestavljena samo iz množice parcialnih interesov, neposredno povezanih z življenjskimi, delovnimi, ustvarjalnimi in kulturnimi pogoji ter težnjami človeka, temveč tudi iz celovite idejne, politične, znanstvene, kulturne in miselne nadstavbe sploh.

V trenutkih poslednjega slovesa nam ostaja na osebnost Edvarda Kardelja živo obujen spomin. Spomin na delo in prizadevanje človeka, ki ga je kovala naša revolucija in s katero je tudi on sam koval njeno bogato poslanstvo.

Naša domovina, samoupravna socialistična Jugoslavija zgublja velikega revolucionarja, državnika, komunista, zgublja pa tudi preprostega, vedno dostopnega in priljubljenega občana našega mesta. Razvoju tega, njemu vedno dragega mesta, je namenjal vrsto razmišljanj in razprav, prizadeval si je za razvojne usmeritve Ljubljane, za kar mu ni bilo nikdar žal sicer tako dragocenega časa.

Kot veliki sin domovine je zgoreval pri svojem delu, delal je skorajda do zadnjega dne.

S tem pa nas je za mnogo zavezal. S svojim življenjskim delom, s svojo žrtvijo, z življenjem, ki je ugasnilo v njegovi Ljubljani, je zavezal naše narode, predvsem pa tudi nas, da se ga spominjamo tako, da gremo po poti, po kateri je šel sam.

Kako neizmerljiva je vrzel v naši samoupravni socialistični skupnosti, v razvoju mednarodnega delavskega gibanja, v prizadevanjih za mir v svetu, je v danem trenutku trpkosti težko presojati.

Pa vendarle, to vrzel bomo morali zapolniti s svojim delovanjem, pa tudi v trenutkih, ko se nam bodo misli povrnile na njegovo življenjsko delo in osebnost!«

Iz govora predsednika občinske skupščine Vilija Belića na osrednji komemoraciji v občini

Bodočnost je vera, kdor zanjo umira, se dvigne v življenje, ko pade v smrt.

Ti verzi so vklesani v skromen kamen poslednjega doma tovariša Edvarda Kardelja, skupnega doma njegovih sobojevnikov, herojev, ki so odšli od nas že davno, a jih tudi mi pionirji vedno znova čutimo.

Ko smo v jeseni 1978 člani našega zgodovinskega krožka obiskali v Ljubljani grobnico narodnih herojev, si nismo mislili, da bo tako kmalu, že 13. februarja 1979 postala njegov poslednji dom, da bo tako kmalu odšel od nas človek, mislec, revolucionar, ki je na svoji življenjski poti toliko naredil, da mi živimo srečno, da bomo svobodno delali in ustvarjali za svojo srečo.

Kolikokrat je v svojem življenju menjal bivališče, menjal dom, da je delal za našo bodočnost. Ni se ustrašil dela, težav, nevarnosti. Med NOB so mu v zimi 1942—43 tudi Poliografski Dolomiti nudili zavetje, nudila mu je bivališče svobodna »dolomitska republika«, ki so jo partizani znali držati v neposredni bližini okupatorja, neposredni bližini Ljubljane.

Tovariš Kardelj je s člani CK KPS prebival v bunkerju v Gavgarjevi hiši v Žirovnikovem grabnu do marčne ofenzive 1943. Bunker so v ofenzivi sovražniki odkrili, a na srečo so ga našli praznega. Znesli so se nad hišo, jo razdejali in požgali. Tovariš Kardelj, Kidrič in drugi pa so bili na strmih pobočjih Dolomitov od Belice do Osredka, kjer je ropotalo, ropotalo.

Tudi v Dolomitih je Kardelj s tovariši vodil za KPS razpravo o vodstvu OF, ki je povezovala vse napredne Slovence v boju proti okupatorju. Uspeh razgovorov je bila »dolomitska izjava«, s katero je bila potrjena enotnost OF in zagotovljeno njeno uspešno uveljavljanje.

Izjavo so podpisali predstavniki vseh ustanovnih skupin OF. Med podpisi vidimo najprej podpis — Edvarda Kardelja.

Ko je bila na Pugledu 27. aprila 1943 izjava sprejeta, potrjena, je na tridnevnem zborovanju tovariš Krištof opravil najvažnejše delo.

Tone Fajfar pravi: »Počasi odgrinja zastave, ki so doslej marškomu branile pogled v globine družbenih zakonitosti. Od stopnice do stopnice nas vodi k spoznanju. Jasnost se z njegovimi besedami pretaka v naš razum. Naslednji dan spet nadaljuje. Ko konča, je nebo nad nami spet jasno in čisto. Dvomi, strah, nemir, negotovost so izginili«.

Tako je odkrival globine družbenih zakonitosti, poti našega družbenega razvoja tudi po osvoboditvi. Bil je 40 let najtesnejši sodelavec tovariša Tita in z njim vizionar — najvidnejši ustvarjalec neuvrščene, samoupravne, socialistične Jugoslavije.

Februarja 1960 je s tovarišem Titom prišel v Polhov Gradec in se nekaj časa zadržal v pogovoru s predstavniki kraja in šole. O tem imamo ohranjene fotografije.

ČLANI ZGODOVINSKEGA KROŽKA
OŠ DOLOMITSKI ODRED
POLHOV GRADEC

PRVA KOMEMORACIJA NA ŠENTJOŠTU

8. februar je slovenski kulturni praznik. Ta veliki praznik smo nameravali praznovati v novem domu družbenih organizacij »Ivan Cankar« — Šentjošt.

Dvorano v Šentjoštu je bilo treba usposobiti za praznovanje. Dela je bilo na pretek, kajti v novi dvorani je bilo treba opraviti še vso fino montažo. Zategadelj smo delali Šentjoščani dobesedno dan in noč. Delali smo vsi: od najmlajših, ki so nosili odpadke na smetišče do najstarejših, ki so opravljali lažja dela. Potrebni so bili vsi, zakaj dela je bilo resnično veliko. Zavedali smo se, da mora biti dvorana v soboto 10. februarja popolnoma nared.

Dan pred proslavo so bila vsa najpomembnejša dela opravljena, treba je bilo le še vse prostore temeljito počistiti. Tu smo prišla na račun dekleta. Morale smo krepko zavihati rokave in poprijeti za delo. Ena je pometala, druga ribala, tretja brisala prah, naslednja spet čistila okna, ki se jih je držala še sveža barva, saj smo v teh dneh dvorano tudi prepleskali. Bile so težave in težavice, a s pridnim delom smo te premagali in dvorano do časa pripravili za dostojno počastitev praznika.

Prišel je tako pričakovani dan vseh Šentjoščanov, dan praznovanja.

Manjkala je le še dobra ura do začetka proslave, kar nas je presenetila nepričakovana žalostna novica. Umrl je tovariš Edvard Kardelj. Ta vest nas je vse globoko presunila in naše praznovanje je bilo — komemoracija.

Ob določeni uri je bila dvorana polna. Začela se je komemoracija. Žalostno so izzveneli zvoki žalostinke »Bor« iz ust okteta »Hoja« iz Podpeči. Tovariš Sergej Vošnjak je namesto besed veselja in zmag spregovoril besede žalosti in spoštovanja. Govoril je o življenju in delu tovariša Kardelja, našega velikega vizionarja in mislca, revolucionarja in političnega teoretika, govoril je o življenju najbližjega Titovega soborca za mir, neuvrščenost, skratka za boljši jutri. Za zaključek te komemoracije je igralec Rudi Kosmač recitiral pesem Otona Župančiča, ki jo je le-ta napisal ob smrti Josipa Murna.

Zavoljo tega trpkega naključja je bil Šentjošt eden prvih, ki so počastili spomin Edvarda Kardelja.

IRENA OBLAK

MISLI BODO ŽIVELE

»Opozarjal je na probleme, nam svetoval, razlagal svoje poglede na smernice našega nadaljnjega razvoja, kakor da je pred njim še dolgo življenje, čeprav se je zavedal usodne bolezni. Takšen je bil tovariš Kardelj zmeraj. Takšni so lahko samo velikani. Tako ravnajo samo tisti revolucionarni ustvarjalci, ki jim je prihodnost države in človeštva tako pri srcu.«

FADIL HOXHA
predpredsednik predsedstva
Jugoslavije

»... Bogastvo Kardeljeve misli, trdnost smeri, ki nam jo je odpiral, vse to je že desetletje živo navzoče v našem življenju in ostalo nam bo varno vodilo pri razreševanju družbenih problemov. Čimbolje bomo razumeli Kardelja, toliko smotrnejše bo naše delovanje, čimbolj ga bomo približali mladi generaciji, s toliko večjim zaupanjem lahko gledamo na nadaljevanje njegove poti. To, da je ustvarjal do zadnjega diha, da se je živo zanimal za vprašanja naše graditve, je neizmeren heroizem, pred katerim ostaja naša misel nema in neizrekljiva.«

FRANCE POPIT
predsednik CK ZKS

»V revolucionarnem delu si je pridobil sposobnost raziskovalca, ki je, poznavajoč družbenoekonomske zakonitosti, vedno našel vzvode za gospodarski in kulturni napredek družbe in odločujoče gibalne sile v njej. Njegov revolucionarni realizem mu je bil najboljši branik proti vdoru tujih in razraščanju domačih konservativnih sil. Ob vsakem mejniku ob strmih vzponih jugoslovanske poti v socializem je zapisana tudi Kardeljeva ustvarjalna misel, zamisel ali pobuda.«

MITJA RIBIČIČ
predsednik RK SZDL
Slovenije

»Boleče občutimo tvoj odhod, saj smo te imeli neizmerno radi in ti si nam ljubezen s plemenitim in tovariškim odnosom zmeraj vračal. Bil si revolucionar, ki ni poznal poraza, usmerjal si slovenski in jugoslovanske narode in narodnosti k socialistični sedanjosti, k osvobodivi človeka in človeštva. Živel si ustvarjalno, tako, da je tvoje življenje postalo vzor za nas vse. Učil si, da človek velja le toliko, kolikor svoje delo in ustvarjalnost daje svojim sodobnikom, svojemu narodu in delavskemu razredu.«

MARJAN ROŽIČ
predsednik skupščine
mesta Ljubljane

»Od nas odhaja človek — častni občan našega mesta, ki ga je imel rad in s katerim je živel do poslednjega dne. Za njegovo skrb in zavzetost, da bi bilo življenje v našem mestu vse boljše in lepše, mu ostajamo globoko hvaležni! Veliki mislec in revolucionar Edvard Kardelj je zapustil največ, kar more človek dati drugemu: jasen pogled v prihodnost, s tem pa tudi vero in zaupanje vanjo, vero v lepši in še pravičnejši jutri.«

VLADO BEZNIK
predsednik MK SZDL

IZRAZI SOŽALJA

Skupščina občine Ljubljana Vič-Rudnik je ob smrti Edvarda Kardelja, velikega sina slovenskega in jugoslovanskih narodov ter narodnosti, prejela izraze sožalja od skupščine in družbenopolitičnih organizacij iz pobratene občine Lajkovac in kmetijskega kombinata Belje iz Belega manastirja.

Skupščina in družbenopolitične organizacije občine Ljubljana-Vič-Rudnik pa so izraze globokega sožalja posredovale sopragi in hčerki Edvarda Kardelja, kot tudi predsedstvu SFRJ in predsedstvu SRS ter predsedstvoma CK ZKJ in CK ZKS.

Cvetovi iskrenosti, veličastnost zastav v zadnji poklon

Nema, brezštevilna množica, zadnje izkazane časti

Misli bodo živele, njegovo delo nas bo spremljalo!

V grobnico narodnih herojev so položili žaro s posmrtnimi ostanki člana predsedstva SFRJ in člana predsedstva CK ZKJ tovariša Edvarda Kardelja